

Від СПУ до АУП: спроба емансипації

Микола Рябчук

Якщо головним завданням кожної організації вважати збереження єдності у її рядах, то II з'їзд Спілки письменників України, що відбувся наприкінці жовтня 1996 року в Києві, безумовно, це завдання виконав. Цьому сприяв і ретельний добір делегатів з'їзду (один на кожних п'ять членів), і ще ретельніший добір промовців, і вміло створена в залі атмосфера всенародного віча під загальним гаслом "Вітчизна у небезпеці!" Зрозуміло, що обговорювати в такій атмосфері якісь творчі й організаційні, а тим більше — фінансові проблеми було би вкрай непатріотично.

Єдність Спілки, себто весь її керівний апарат, вдалося зберегти

таким чином ще на п'ять років. Для цього, щоправда, довелося терміново змінити статут, котрий не допускав переобрання того самого голови на третій термін підряд, — але в натхненній атмосфері з'їзду така зміна виявилася пустою формальністю. Зрештою, такі самі зміни в своїх конституціях уже поробили майже всі президенти середньо-азіатських республік — заради тієї ж таки загальнонаціональної єдності у нелегкий перехідний період.

Діжки меду не зіпсувала й дрібна ложка дьогтю, докинута групою молодих літераторів, що вийшли зі Спілки, протестуючи проти відсутності давно назрілих, на їхню думку, змін у письменницькій організації. "Потуги [цих] напівграмотних циркових карликів", у термінах "Літературної України", засвідчили "лише брак літературної й загальнокультурної освіченості, а ширше — нерозуміння сутності й завдань літератури". Газета "Час/Time" дала ще рішучішу відсіч цій "молодій, м'язистій і крикливій порослі, не обтяженій строгою мораллю", проникливо зауваживши, що в усіх отих молодиків "кров бушує нижче пояса".

Увага патріотичної преси до жменьки опортуністів, які навіть коли б захотіли, навряд чи змогли б порушити монолітну єдність півторатисячної письменницької організації, виглядає, на перший погляд, дещо надмірною. Як показує досвід іншої групи молодих літераторів, що відкололись від Спілки кілька років тому й заснували асоціацію "Молода література", будь-яке творче об'єднання без свого приміщення і друкованого органу приречене на неформальне, напіваматорське існування. І хоча цього разу зі Спілки вийшли літератори дещо старші й

відоміші, найрозумнішим для СПУ рішенням було б і цього демаршу не помічати, — як "не помітила" вона перед тим ані схизми "Нової літератури", ані навіть виходу зі своїх лав Ліни Костенко.

Тим не менше, усі ці події, попри їхню начебто маргіальність і мало-значущість для письменницького моноліту, привертають увагу до

Пленум Спілки письменників України, присвячений 125-річчю з дня народження Т.Г. Шевченка (1939 р.).
У президії: Я. Колас, О. Серафимович, П. Тичина, Я. Купала, О. Корнійчук.

певних проблем, що їх упритул не помічають ані спілчанські видання, ані, як показав недавній з'їзд, спілчанські керівники. У двох словах ці проблеми можна окреслити як невідповідність старого "советського" змісту Спілки письменників принципово новій ситуації, що виникла в Україні після 1991 року, себто після скасування цензури, легалізації політичного плюралізму, ліквідації диктатури КПСС та здобуття Україною державної незалежності.

Міністерство літератури

Створена в 1934 році як таке собі "міністерство літератури", ця організація впродовж багатьох десятиліть обслуговувала ідеологічні потреби тоталітарної держави, мобілізуючи літераторів на виконання чергових директив Партії, винагороджуючи найретельніших та караючи неслухняних. Особливістю цього "колгоспу", однак, було те, що письменницька праця мала певну інтелектуальну специфіку, а тому й цілком відучити "трудівників пера" від індивідуального, себто творчого мислення було неможливо, не відучивши їх від творчості взагалі. (Часом режим наближався до цієї межі, внаслідок чого з'являлась на диво безлика графоманія, але й пропагандистський ефект такої графоманії, попри її "ідеологічну витриманість", був мінімальним). У певному сенсі, керування літературою можна порівняти з керуванням ядерною реакцією, в ході якої ланцюгова реакція справжньої творчості гальмується, обмежується й спрямовується у потрібний бік за допомогою відповідних механізмів добору, цензурування, винагороджування та репресування.

В українських умовах письменницька праця мала ще й певну національну специфіку, тобто члени "колгоспу" мусили бути переважно україномовними чи, принаймні, українописувачами, а отже й набагато прив'язанішими до мови як засобу й способу свого творчого існування в часі — на відміну від більшості громадян, котрі, відповідно до директив Партії, мусили прагнути якнайшвидшого зближення і злиття націй, простіше кажучи — русифікації. Так об'єктивно виникала ще одна суперечність між стратегічними завданнями Партії та кор-

исть збереження організації як уже начебто не "советської", а оновленої і, сказати б, очищеної у процесі творення Руху та боротьби за незалежність України. Ще вагомим аргументом є сьогодення ситуація в Україні, яку в політичних термінах можна означити як панування посткомуністичної олігархії, в культурних термінах — як неоколоніалізм чи, краще сказати, мовне й культурне домінування постімперської меншини, а в економічних термінах — як суміш "дикого капіталізму" з деградованим і мафізованим соціалізмом.

Усі ці внутрішні чинники разом із зовнішнім, неоімперським, справді становлять загрозу українській державі і, тим більше, українській культурі. Спілка письменників виправдовує поки що своє існування саме тим, що антиімперська, антиколоніальна, антикомуністична боротьба триває, і що заклики до саморозпуску "міністерства літератури" в такому контексті — контексті "холодної" громадянської, національно-визвольної війни — сприймаються як заклики до демобілізації перед лицем озброєного до зубів ворога. Називаючись формально "творчою" організацією, Спілка письменників насправді є організацією громадсько-політичною, в кожному разі саме на цьому терені її діяльність є найпомітнішою: як і під час перебудови, Спілка й далі виступає з різноманітними заявами та ініціативами виразно політичного забарвлення.

До певної міри, українське суспільство й справді перебуває у стані "незакінченої революції", оскільки досі не відбулось ані справжньої деколонізації, ані справжньої демократизації. Політизованість Спілки в таких умовах є загалом зрозумілою, заперечення викликає тим часом дещо інше. По-перше, спілчанські ініціативи й заяви є досить часто сумбурними, еклектичними і просто наївними за рівнем аналізу проблем та пропозицій щодо їх вирішення.

Більшість письменницьких акцій і відозв самою своєю формою дискредитують зміст, тобто все те раціональне й слушне, що є в змісті. І, по-друге, стан перманентної війни ("вітчизна у небезпеці!") дає змогу керівникам Спілки відсовувати творчі, організаційні і, зрештою, фінансові питання на десятий план, унеможливує будь-які публічні дискусії з цих питань і об'єктивно, під демагогічним прикриттям "єдності", створює сприятливі умови для корупції й некомпетентності.

Причиною всього цього є, безумовно, двоїстий, советсько-український характер Спілки, успадкований з комуністичних часів, модифікований у бік більшої "українськості", себто патріотизму, а проте не позбавлений глибинної "советськості" в багатьох аспектах.

поративними чи, можна сказати, професійними інтересами літературних "колгоспників".

На особистому рівні це породжувало певну шизофренію: з одного боку, письменник мусив (і нерідко хотів) писати талановито, а з іншого — мусив (і нерідко це усвідомлював) писати брехливо. З одного боку, український письменник мусив розвивати мову, збагачувати її ресурси, а з іншого — як лояльний советський підданий мусив прагнути якнайшвидшого її зникнення на користь мови "прогресивнішої". Як наслідок, лояльність письменників до режиму ніколи не була цілковитою й беззастережною. Якщо певна, здебільшого менш талановита частина, служила Партії щиро й ентузіастично, більшість на різні лади від такої правдивої служби ухилялася, вдаючись іноді навіть до різних форм ідеологічного "саботажу". В часи терору це було майже неможливо, але при першому ж "потеплінні", спершу хрущовському, згодом горбачовському, стало цілком очевидно, що більшість письменників не є ані достатньо заляканими, ані достатньо підкупленими режимом.

Закономірно, отже, що під час "перестройки" саме Спілка письменників з її інфраструктурою (відділення в усіх областях, приміщення, друковані органи) стала якщо й не першим, то найактивнішим елементом відроджуваного громадянського суспільства, важливим демократизаційним та національно-визвольним чинником.

"Незакінчена революція"

Перебудовна активність Спілки письменників є й сьогодні головним аргументом її керівництва на ко-

Свічка і кочерга

По-перше, не змінився персональний склад Спілки, до якої в усі часи входили люди з надзвичайно різним професійним та моральним якостями. Якщо для одних колаборація з режимом була до певної міри вимушеною, для інших вона була радісною: багато хто писував не лише літературні доноси, а й політичні, не гребуючи так званими "закритими рецензіями" для КГБ. Якщо для одних соціалістична полова була лише засобом протягнути у друк щось путнє — якусь чесну думку, порядний вірш тощо, для інших соціалізм був єдиною можливістю існування, оскільки за своїм професійним рівнем їм у справжній літературі робити було нічого. Весь цей людський матеріал нікуди не дівся — він і досі утворює монолітні ряди СПУ. І якщо стукачів, можна припустити, за цей час поменшало внаслідок певних природних процесів, то графоманів за цей самий час побільшало — тільки тепер уже не соціалістичних, а, скажімо, б "широ-патріотичних".

По-друге, не змінилася соціальна практика Спілки, її глибинні, скажімо, б, суспільні рефлексії. З одного боку, для цих рефлексів характерний завзятий матеріалізм, віра в те, що держава повинна субсидувати письменницький "колгосп" і оплачувати з бюджету рукописи, яких читач із власної кишені оплачувати не хоче. А з другого боку, Спілка письменників, як і будь-яке міністерство, намагається й далі бути монополістом у своїй галузі, тобто бути не тільки єдиним отримувачем сподіваної державної допомоги, а й єдиним суддею на ниві так званого "літ-процесу" та єдиним репрезентантом усіх письменників ("совість народу" є характерною формулою цієї претензійної мегаломанії). Керівники СПУ, як показав недавній з'їзд, намагаються й далі з трибун оцінювати твори колег, критикуючи деякі з них у цілком директивному стилі і встановлюючи в тому ж стилі літературний канон та іконостас для обов'язкового планування.

Все це робить моральну, фахову і політичну позицію Спілки в очах суспільства доволі вразливою, а постійне випрошування пільг від уряду викликає в зубожілого українського обивателя цілком природне роздратування.

Радикальне вирішення

Найрадикальнішим вирішенням проблеми, на думку деякого, був би саморозпуск Спілки письменників як організації безнадійно советизованої, попри всі зусилля, приниженої нездатної до справжнього оновлення. В українських умовах таке рішення є, однак, нереальним із багатьох причин.

По-перше, українське суспільство не стало ще громадянським і не дозріло ще до відповідного рівня декомунізації й десовієтизації. Це стосується й Спілки письменників, яка є часткою (зрештою, не найгіршою) цього суспільства. Навіть коли б більшість прийняла рішення про саморозпуск, завжди знайдеться меншість, яка з цим рішенням не погодиться й діятиме далі від імені Спілки — з усіма відповідними наслідками.

По-друге, саморозпуск означав би, скоріш за все, націоналізацію майна СПУ, яке тим часом є зовсім

населення, а й, хоч як це парадоксально звучить, для правлячої посткомуністичної номенклатури. Попри глибоку нутрину неприязнь до "українських пісателів" і помітну зневагу до української мови й літератури загалом, ця номенклатура все-таки успадкувала ще з комуністичних часів чітке розуміння ієрархії, зокрема й те, що Спілка письменників — це такі свого роду "міністерство", а її керівники — це такі самі номенклатурні генерали, як і який-небудь директор "Южмашу" чи завідувач ЦК КПУ. І хоч система номенклатурних затверджень

лем, чесно визнавши, що справді творчими можуть бути лише невеликі об'єднання однодумців, які знають і поважають одне одного особисто й творчо. Так було на початку цього століття, так, між іншим, є й нині, коли говорити про різноманітні "літургии", яких чимало з'явилося в останнє десятиліття по всій Україні.

Емансипація

П'ятий з'їзд СПУ та подальші події показали, однак, що всі ці проблеми не тільки не обговорюються, а й, здається, навіть не усвідомлюються спілчанським керівництвом. Отож саме з незадоволення двоїстим, напівсовєтським-напівнезалежницьким, напівсоціалістичним-напівнаціоналістичним характером СПУ, власне, й постанала альтернативна Асоціація українських письменників, установчий з'їзд якої відбувся на початку березня 1997 року.

Ця подія, попри свою маргінальність, не лишилася непоміченою. Більшість столичних газет виступили з коментарями, переважно критичними, які умовно можна поділити на дві групи — консервативну і радикальну.

В кількох словах, радикальна критика звелася до того, що АУП є плоть від плоті "матірної" Спілки письменників — як у своїх персоналіях, так і в своїй організаційній практиці, — а отже й сподіватися від неї нічого доброго не доводиться. Одним із виявів такого радикалізму став "Щоденник" Валерія Нечипоренка ("День", 15 березня 1997), де фактично стверджується непотрібність цієї, та й, зрештою, усіх інших подібних організацій.

Пан Нечипоренко (а точніше — його "ліричний герой"), загалом слушно нагадав читачам, що слово письменник походить від слова "писати", а не від "тусуватися", виступати, вести громадську діяльність, заявляти маніфести... Але при цьому він упав у протилежну крайність, звівши діяльність письменника у сучасному світі до самого лише писання і заявивши, що це лише в Україні "письменники набагато відоміші за свої твори".

Тим часом навряд чи існує сьогодні хоч одна національна література (крім, може, північнокорейської, де цілі романи пишуться анонімною бригадою трудящихів пера), в якій твори були б відоміші за своїх авторів. Хоч справді, в країнах із повноцінним книжковим ринком є щасливці (як правило, творці трілерів та белетризованих мильних опер), котрі живуть лише з продуктованих текстів. А проте й вони залежать від таких інституцій, як видавництва, газети, журнали, радіо, телебачення, а також від принаймні одного різновиду громадських організацій, — того, що професійно об'єднує їхніх літературних агентів та адвокатів. Втім,

Шостий з'їзд Спілки письменників України (1971 р.). У президії: О. Ляшко, В. Шербицький, П. Шелест, О. Гончар, Л. Новиченко, П. Панч, В. Козаченко, Г. Марков.

не зайвим для цієї організації чи, радше, організації, що виникнуть у майбутньому на місці Спілки. Так чи інакше, літературні організації будуть потрібні для інституалізації літературного процесу в Україні, зрозуміло також, що обійтися без певної матеріальної бази такі інституції все одно не зможуть.

По-третє, для більшості членів, незалежно від їхньої "просовєтської" чи "проукраїнської" орієнтації, Спілка письменників є своєрідним символом їхнього професійного статусу, реальним чи сподіваним захисником їхніх професійних інтересів. Особливо це стосується пенсіонерів, а також письменників на провінції, котрі переважно зі Спілкою пов'язують надії на яке-такі визнання у столиці.

По-четверте, Спілка письменників, як уже говорилося, стала під час перестройки важливим елементом молодого громадянського суспільства. Сьогодні, в умовах "незакінченої революції", недоформованої політичної системи та зabloкованої деколонізації, вона намагається й далі бути важливим громадянським, політичним чинником, виступаючи на захист не лише національної літератури, а на захист української мови, культури й українства загалом. (Інша річ — якість цього захисту, що ведеться переважно з традиціоналістських, народницьких, антимодерних позицій).

І, нарешті, по-п'яте, Спілка письменників є своєрідним символом українства не лише для певної патріотично налаштованої частини

давню вже не діє, номенклатурні посади зберігають за інерцією свій магічний авторитет, приблизно як скасовані в більшості країн Західної Європи звання графів та баронів. Українська влада, отже, рахуватиметься зі Спілкою письменників так довго, як, з одного боку, ця влада буде номенклатурною і, з іншого боку, Спілка буде єдиною й "традиційною". (Ставлення влади до старих, совєтських профспілок і до нових, незалежних є під цим оглядом вельми показовим).

Найоптимальнішим компромісом у цій ситуації, отже, було б об'єднання Спілки письменників із Літфондом та перетворення їх на таку собі профспілку літераторів, відкрити як для індивідуального, так і асоційованого членства всіх, хто вважає себе літератором, себто щось пише, друкує і сплачує членські внески. Таким чином було б забезпечено юридичну і, зокрема, майнову спадкоємність нової організації щодо старої; захищено професійні інтереси усіх її членів, зокрема пенсіонерів; та збережено в найзагальніших рисах її інституційно-репрезентативний та громадсько-політичний характер у взаєминах із суспільством та владою. Водночас нова спілка таким чином чітко відмежувалася б від совєтської спадщини; відмовилася би від фальшивої "єдності", яка все одно неможлива між півтора тисячами (а чому не двома, не трьома, не п'ятьма?) своїх членів — надто різних і за мистецькими поглядами, і за рівнем професіоналізму; а головне — вона повернулася б нарешті до фахових проб-

навіть їм доводиться час від часу виступати перед студентами й домогосподарками, давати інтерв'ю, тусуватися з політиками й кінозірками та підписувати якісь заяви на захист, скажімо, французької мови, одностатевих шлюбів чи рідкісних видів водоростей у Біскайській затоці.

Письменники не лише "пишуть", а й спілкуються одне з одним, обговорюють тексти публічно у формі літературної критики, присуджують і отримують літературні нагороди тощо. Словом, вони всіляко інституціалізують літературний процес; вони поведуться як типові громадяни типового громадянського суспільства, яке за багато століть на Заході витворило розгалужені структури і механізми для захисту й реалізації інтересів особи в публічній сфері. Важко знайти демократичну країну, де б не існувало творчих спілок як одної з безлічі інституцій громадянського суспільства — ефективного посередника між державою та особою, між безлікою колективною "необхідністю" та атомізованою індивідуальною "свободою".

Безумовно, "щоденниковий" герой п. Нечипоренка — це аж ніяк не сам автор, а, радше, певна жанрова стилізація, такий собі персонаж "із вулиці", обиватель-ім'ярек. Але в тому-то й сила — й загрозливість! — цього образу, що він справді є персоніфікованим "гласом народу", абсолютно впізнаваним і, на жаль, типовим. І внутрішня неприязнь цього персонажа до всіляких отих СПУ, АУПів і, взагалі, "українських пісателів" є суцєю дрібницею на тлі значно ширшого й фатальнішого нігілізму, що його виявляє наш ім'ярек-громадянин саме у громадянській, передусім політичній сфері.

Фраза, що я, мовляв, "ні за кого" і що "все набридло", не обмежується, на жаль, цариною дріб'язкових (або й не зовсім) літературних баталій. Ось уже кілька років вона є гаслом-паролем ледь не кожного українського обивателя, котрий бойкотує вибори або голосує за кого-попало і, взагалі, плює на політику, на партії і на все на світі, бо "все одно нічого не змінить", "усі мерзотники", і "яка різниця". За цими цинічними фразами криється не лише розгубленість постсовєтського обивателя перед незрозумілими йому суспільними силами, перед дивним, химерним світом, у якому він опинився після краху СССР. За цим криється також виправдання своєї пасивності й бездіяльності, невміння і небажання впливати на події в країні і визнавати власну, бодай мінімальну, відповідальність за те, що довкола коїться. Це дуже зручна і навіть психологічно комфортна формула: "а що я можу зробити?" (і відтак — "ну їх усіх", "я ні за кого"), проте, сповідуючи її, ми, боюся, і далі житимемо так, як живемо.

Ставлення до нової творчої, жіночої, профспілкової чи будь-якої іншої громадської організації є в цьому контексті лише маленьким лакмусовим папірцем, який висвітлює не тільки фатальну недороз-

виненість громадянського суспільства у нашій країні, а й ще фатальніше нерозуміння потреби всіляко це суспільство підтримувати й розвивати.

Що ж до консервативної критики на адресу АУП, то вона за своєю аргументацією є дещо складнішою чи, принаймні, патетичнішою. Ведеться вона переважно з націонал-патріотичного табору і формально спрямовується не так "проти" новоствореної АУП, як "на захист" існуючої ще від 1934 року СПУ. Проголошуючи СПУ ледь не єди-

культури зводить ринкові шанси навіть найкращих українських творів до мінімуму.

За даними національної Книжкової палати, 1996 року в Україні вийшло 6074 назви книг і брошур загальним тиражем 51 млн. 777 тис. примірників. У перерахунку на душу населення це дає менше одної книжки на особу (0,996). В Німеччині за цей самий час вийшло 12 книжок на особу, в Росії — 3,21. Зрештою, і в Україні в 1990 році виходило 3,34 книжки на особу, і навіть у 1940 році, виявляється, книжок у нас було

Дні однієї з "братніх" культур, 1980-ті роки. У президії: М. Кравчук, А. Аббас, Б. Олійник, О. Гончар, І. Драч, І. Вієру.

ним "осередком національного життя, захисником української мови й культури", "колискою Руху, "Просвіти", "Меморіалу", КУiНу", "совістю нації" і головним, коли не єдиним "борцем за свободу, демократію і державність", ця критика послідовно ототожнює всіх опонентів з "антиукраїнськими силами", які "роблять усе, аби розколоти, зруйнувати Спілку письменників України як один із bastionів захисту української ідеї, української мови, української культури".

У найзагальніших рисах ці аргументи повторюють компартійну риторику перебудовних часів, коли "оновлена" КПСС проголосувалась головною реформістською, демократизаційною силою, яка сама, мовляв, ініціювала перебудову і сама мала намір її завершити — без допомоги всіляких "рухів", "просвіт" та "демократичних платформ у КПСС". Принагідно зазначимо, що й риторика радикалів походить із тої ж доби — досить згадати, як ідеологи КПСС закликали шахтарів добувати вугілля, а письменників — писати книжки, замість тусуватись на мітингах чи підписувати маніфести.

Прощання з ілюзіями

Безумовно, ні АУП, ні СПУ не нагодує сьогодні своїх членів двома рибинами й п'ятьма хлібами. Економічна криза робить можливості будь-яких творчих спілок доволі обмеженими, а пост-колоніальне становище української мови й

більше, ніж нині, — 1,16 на особу.

Ця понура картина виявиться ще понуришою, коли врахувати, що майже третину всіх цих видань за назвами і майже половину за тиражами становлять підручники й інші навчальні матеріали. Тобто це вже той мінімум, без якого не обійтись і відступати від якого далі вже нікуди. Але й це ще не все. Виявляється, що в усій цій мізерії україномовні книжки становлять лише 50 відс. за назвами і ще менше — близько 40 відс. — за тиражами. До того ж, у наведених показниках лукаво об'єднано в одне ціле і книжки, і брошури, хоч ми й без статистики знаємо, що саме україномовні видання — це переважно брошури (методички, автореферати або, наприклад, Конституція України, видана тиражем 1 млн. примірників), тоді як російськомовні видання — це здебільшого книги, і то досить якісно видрукувані.

Та весь цей занепад виглядає розквітом на тлі ситуації, що склалася у виданні художньої літератури, тобто в тій галузі, яка майже цілком залежить від ринку, а не від бюджетних субсидій та держзамовлень. За весь 1996 рік в Україні, виявляється, видано "аж" 912 книжок загальним накладом 6 млн. 604 тис. примірників. У перерахунку на душу населення це дає нам 13 прим. на 100 осіб, або ж приблизно одну книжку на дві сім'ї.

Настільки промовистих показників можна було б і не коментувати, коли б не крилася за ними картина

ще сумніша: майже половину цих книжок (за назвами) становлять російськомовні — 414, тоді як на україномовні припадає лише 345 найменувань (і ще 153 — на інші мови). Проте й це, як то кажуть, не кінець пісні: оскільки книжки українською мовою виходять здебільшого тиражем 1 тис. примірників, а російською — 20 тис. і більше, то й сумарний наклад російськомовних видань становить майже 90 відс., тоді як україномовних — менше десяти. У масштабах країни це означає, що за рік ми отримуємо приблизно одну українську художню книжку на сто осіб, а якщо від цього відняти перекази, то показник виявиться ще гіршим. Усього в 1996 році видано близько ста книжок українських письменників, включно з напівсамвидавними збірочками віршів та книжечками для дітей. Півтори тисячі членів Спілки письменників України спромоглися торік опублікувати "аж" 30 книжок для дорослих (загальним накладом 92,2 тис.) та ще дві дитячі книжки (30 тис. прим.) З цих книжок, однак, майже половина — російськомовні, а третина — книжки українських письменників із діаспори, видані переважно за власний кошт.

Найпікантніше в цьому всьому, що "український народ" (чи, принаймні, те, що ми ним називаємо), здається, і не помітив зникнення україномовної книжки зі свого інтелектуального обр'ю. В кожному разі, це не викликало з його боку ані якихось помітних протестів, ані бодай бажання придбати ті крихти україномовної продукції, які ще до книжкового ринку доходять, і підтримати таким чином "українську справу" фінансово. З'ясувалося раптом, що в 50-мільйонній країні, де принаймні половина населення вміє читати по-українськи, неможливо знайти 10 тисяч ентузіастів, здатних викупити за пару гривень нову книжку Валерія Шевчука чи Юрія Андруховича, ані навіть тисячу "багатіїв", ладних викласти кільканадцять гривень за українського Платона, Сенеку чи Святого Августина.

"Свій до свого по своє"

Усі ці проблеми, безумовно, однаковою мірою заторкують і членів СПУ, і членів АУП. Але перші, здається, все ще розраховують на міфічну "опіку держави", тимчасом як другі демонстративно підкреслюють намір покладатися на власні сили. Перші все ще намагаються з'ясувати, наскільки українською є сьогоднішня "українська" держава, апелюючи до "патріотизму" правлячої російськомовної олігархії, другі тим часом не мають жодних ілюзій ні щодо цієї олігархії, ні щодо її уваги до української культури в найближчі десятиліття. Все, що сьогоднішня влада може зробити для української культури, вона й так уже робить: не садить митців у тюрму, не переслідує їх ні за тексти, ні за розмови, ні за самвидав, ні за тамвидав, не цензурує нікого і не цькує, словом — поводить ся набагато шляхетніше, ніж усі по-

Фото С. Марченка

передні режими, які панували на Україні.

Справді, важко сказати, яку б ми мали нині літературу і чи мали її взагалі, коли б українські селяни й інтелігенти в XIX столітті поклалися на "підтримку" російської чи бодай австрійської влади, і коли б уже в цьому столітті письменники-емігранти дожидалися таких самих подачок від чужих урядів, а письменники-дисиденти, замість писати для самвидаву, добивалися авансів від СПУ-КПУ. Прості галицькі селяни ще в минулому столітті знайшли геніальну формулу національного виживання, розгорнувши на її основі могутній кооперативний рух, — "свій до свого по своє".

У певному сенсі кожна українська організація мусить бути "кооперативною", тому що, як кажуть американці, Бог допомагає тим, хто допомагає сам собі, а в даному випадку — хто допомагає одне одному. АУП, вочевидь, виконуватиме чимало тих самих функцій, що й СПУ: вона буде профспілкою, що захищає суто фахові інтереси своїх членів; і водночас — творчим клубом, місцем формальних і неформальних "тусовок". Вона не уникне, мабуть, і ролі громадсько-політичної організації, і ролі своєрідного "інформаційного центру", і, зрештою, ролі шукача збирача грошей для здійснення різноманітних проектів. Але як інституція відкритого, громадянсь-

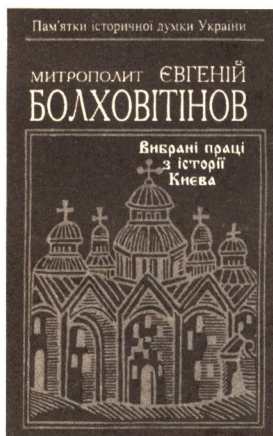
кого суспільства, АУП мусить відрізнятися від СПУ не лише дискурсом, а й суспільною поведінкою. У ринковій економіці треба думати не так про дотації, як про інвестиції. Саме для цього й повинні готуватися творчі проекти, які можна "продати" — у широкому значенні цього слова. І конкурс таких проектів повинен проводитися відкрито й кваліфіковано. Час, коли гроші давалися просто за "членство", за кількість рядків чи обліково-видавничих аркушів, слава Богу, минув, — сподіваймося, що назавжди.

Важко сказати, звісно, чи новостворена Асоціація українських письменників справді стане реальною альтернативою СПУ, але вже

сама спроба створити таку організацію, подолати тоталітарний, напів-поліцейський-напівістеричний дискурс, який домінує досі у деяких спілчанських виданнях, спроба розбюрократитися і роздержавитися — є важливою, бо привертає нашу увагу до проблем творення громадянського суспільства в Україні й подолання нашої загальної "українсько-совєтської", "комуністично-капіталістичної" амбівалентності. І, врешті, хтозна — може, й для Спілки письменників з'ява "небажаного конкурента" стане поштовхом до оновлення?.. □

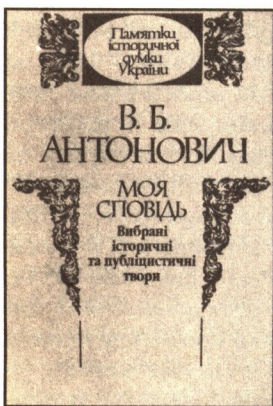
Либідь

ІСТОРІЯ

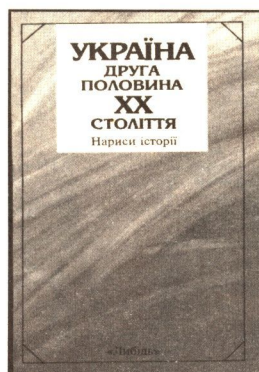
Болховітинов Є.,
митрополит.
Вибрані праці з історії Києва.
488 с.

Вміщено переважно твори "Київської орієнтації": "Опис Києво-Софійського собору й Київської ієрархії", "Опис Києво-Печерської лаври", історичні статті, а також біографія митрополита

Антонович В.
Моя сповідь:
Вибрані історичні та публіцистичні твори.
816 с.

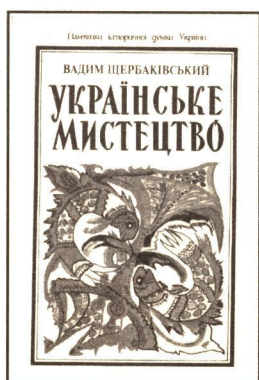
До книги увійшли автобіографічний твір видатного українського історика, його праці з історії козацтва, життєписи історичних діячів, нариси історії церкви в Україні, дослідження з української етнографії

Україна: друга половина XX століття.
Нариси історії.
Навч. посібник.
352 с.

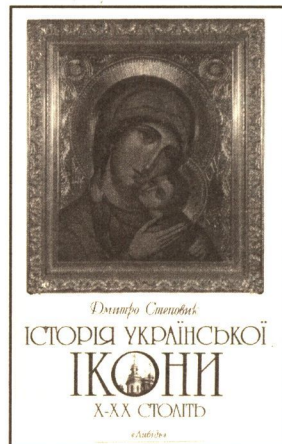
Розкриваються найважливіші аспекти суспільно-політичного життя України за 50 повоєнних років, висвітлюються основні закономірності й тенденції розвитку економіки, соціальної сфери, духовного життя. Приділяється увага процесам державотворення, міжнаціонального спілкування, релігійного відродження та ін.

МИСТЕЦТВО

Щербаківський В.
Українське мистецтво.
288 с.

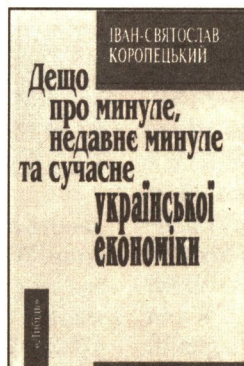
Вперше публікуються унікальні праці визначного українського вченого, в яких у широкому світовому контексті аналізуються різні види і форми народного та професійного мистецтва України з найдавніших часів до XIX століття

Степовик Д.
Історія української ікони X-XX століття.
300 с.

У книзі альбомі відомого мистецтвознавця й філософа Дмитра Степовика всебічно і систематизовано висвітлюються особливості розвитку української ікони від Хрещення Київської Русі до нашого часу. Ілюстрована понад 300 ілюстраціями

ЕКОНОМІКА

Коропецький І.
Дещо про минуле, недавнє минуле та сучасне української економіки.
232 с.

Визначний американський дослідник української економіки пропонує цілісне і переконливе бачення її давньої, недавньої й сучасної історії. Для економістів, істориків, політиків, викладачів, студентів

Адреса видавництва: Київ-1, Хрещатик, 10
3-й поверх, кімн. № 5, відділ реалізації
тел. 228-58-04, 228-11-12